

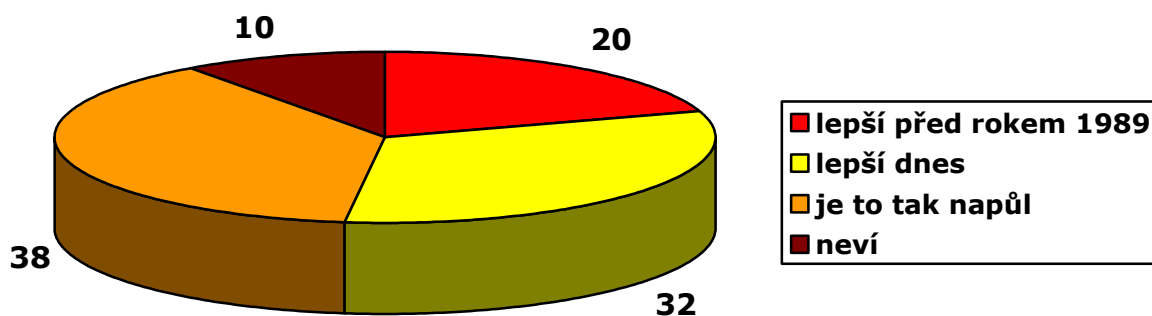
Porovnání současných poměrů se situací před listopadem 1989

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2005, v05-02</i>
Otázky:	<i>pd.45, pd.46, pd.10, pd.47</i>
Termín terénního šetření:	<i>14. – 21. února 2005</i>
Počet respondentů:	<i>1083</i>
Reprezentativita:	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Výběr respondentů:	<i>kvótní výběr</i>
Zveřejněno dne:	<i>1. dubna 2005</i>
Zpracovala:	<i>Naděžda Horáková</i>

Jedním z témat pravidelného omnibusového šetření, které CVVM realizuje v rámci projektu Naše společnost 2005, byly v únoru 2005 také postoje veřejnosti k současné situaci české společnosti v porovnání se situací před listopadem 1989. Na úvod jsme všem respondentům položili otázku, zda jsou současné poměry v České republice lepší, stejné či horší než poměry, které u nás panovaly před listopadem 1989.¹

Graf 1: Srovnání současných poměrů a poměrů před listopadem 1989 v naší zemi (v %)

Poznámka: Do analýzy nebyli zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že se jich položená otázka netýká. Na otázku tedy opovědělo 975 oslovených občanů.

Největší podíl respondentů (38 %) vyjádřil názor, že dnešní poměry jsou v podstatě stejné jako ty, které u nás panovaly před rokem 1989. Přibližně třetina dotázaných se pak domnívá, že poměry, které v České republice panují dnes, jsou lepší než ty, které zde panovaly před listopadem 1989. Opačný názor,

¹ Otázka: „Pokuste se vzpomenout na dobu před listopadem 1989. Když si vezmete všechno dohromady, byly poměry v České republice před listopadem 1989 lepší, jsou lepší dnes, nebo je to tak napůl, nedá se to říct?“

tedy že tehdejší poměry byly lepší než ty současné, zastává pětina českých občanů. Desetina oslovených nevěděla, jak na položenou otázku odpovědět.

Poměry panující před listopadem 1989 hodnotí jako lepší než ty současné častěji lidé nespokojení s vlastním životem i se současnou politickou situací, respondenti ve věku od 45 do 59 let i starší 60 let, dotázaní, kteří označují svoji životní úroveň za špatnou, lidé z nižších příjmových kategorií, respondenti se základním vzděláním, se středním vzděláním bez maturity a lidé vyučení, dále dotázaní, kteří jsou ekonomicky neaktivní, zejména pak nepracující důchodci, voliči KSČM a lidé, kteří nesympatizují s žádnou politickou stranou.

Naopak dnešní poměry považují za lepší častěji lidé spokojení se svým životem a současnou politickou situací, dotázaní, kteří se o politiku zajímají, respondenti ve věku od 30 do 44 let, lidé s dobrou životní úrovní a vyššími příjmy, absolventi středních škol s maturitou a škol vysokých, lidé ekonomicky aktivní, zejména pak osoby samostatně výdělečně činné a pracující na vedoucích místech a voliči ODS.

Vedle srovnání současných poměrů s těmi, které v naší zemi panovaly před rokem 1989, jsme se zajímali také o to, co českým občanům na dnešních poměrech nejvíce vadí.² Jednalo se o otevřenou otázku, tj. bez nabídky odpovědí, a respondenti mohli uvést až dvě různé odpovědi.

Tabulka 1: Co Vám nejvíce vadí na dnešních poměrech? (v %)

nezaměstnanost	24
hospodářská kriminalita – korupce, tunelování	22
mezilidské vztahy - závist, netolerance, bezohlednost, chamtivost chování a výsady politiků - lži politiků, podvody politiků, arogance mocných, zneužívání imunity, nezájem o lidi, vysoké platy politiků	17
politická situace - vláda S. Grosse, špatná práce vlády, parlamentu, nízká politická kultura, nepořádek v politice	16
obecná kriminalita, malá bezpečnost občanů	12
špatná práce soudů a policie, průtahy u soudů, špatná vymahatelnost práva, beztrestnost podvodů, špatné zákony	10
sociální nejistota, nízká životní úroveň, chudoba	9
vysoké ceny, dražota, zdražování, vše je drahé	7
obecné negativní výhody - nepořádek, chaos, nejistota	5
velké rozdíly mezi bohatými a chudými	4
morální úpadek, morálka je nahrazena penězi	3
situace ve zdravotnictví	3
ekonomická situace ČR (obecně) – špatné fungování hospodářství, slabá ekonomika, nízký kurz koruny	3
malé sociální dávky, důchody, mateřská, snižování životního minima	2
nízké platy, nespravedlivé rozdělení příjmů	2
nic	2
jiná odpověď	23
bez odpovědi	20
CELKEM	200

Na dnešních poměrech lidem nejvíce vadí nezaměstnanost, kterou zmínila celá čtvrtina oslovených občanů. Druhým nejčastěji zmiňovaným nešvarem pak byla hospodářská kriminalita, zejména korupce a tunelování. Poměrně často české občany trápí také špatné lidské vlastnosti, jakými jsou závist, netolerance, bezohlednost a chamtivost. Chování a výsady politiků a rovněž současná politická situace vadí nejvíce shodně 16 % oslovených. Přibližně desetina

² Otázka: „Co Vám na dnešních poměrech nejvíce vadí?“

respondentů rovněž uvedla, že jim v současnosti nevíce vadí vysoká kriminalita a malá bezpečnost občanů, špatná práce soudů a policie a špatná vymahatelnost práva a také sociální nejistota, chudoba a nízká životní úroveň.

CVVM ve svém únorovém šetření rovněž zjišťovalo, jak lidé hodnotí svůj dnešní život v porovnání se situací před listopadem 1989 v některých oblastech.³ Do analýzy nebyli zahrnuti respondenti, kteří uvedli, že se jich položená otázka netýká.

Tabulka 2: Srovnání života dnes a před listopadem 1989 (v %)

	rozhodně lépe	spíše lépe	ani lépe, ani hůře	spíše hůře	rozhodně hůře
možnost svobodně žít	27	35	30	4	1
životní úroveň	11	26	29	21	9
pracovní uplatnění	10	17	20	27	20
volný čas	12	24	38	16	5
možnost cestovat	42	31	16	5	2
přístup k informacím	31	37	22	4	1
přístup ke kultuře	18	31	33	10	3
možnost ovlivňovat život v místě, kde respondent žije	7	23	47	10	3
možnost ovlivňovat politický život v naší zemi	6	16	48	14	6
soukromý život respondenta	11	26	39	14	5
osobní pohoda	11	27	34	17	6
pocit bezpečí	5	9	27	37	19
pocit sociální jistoty	4	6	18	38	30
pocit osobní perspektivy	8	19	24	24	17
možnost otevřeně říkat své názory	23	35	28	7	3
společenské postavení	10	18	42	15	8
péče o zdraví	5	19	38	23	10
zabezpečení ve stáří	2	7	21	31	30
život respondenta celkově	8	27	33	20	6

Poznámka: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

Ve většině sledovaných oblastí hodnotí lidé v porovnání se situací před listopadem 1989 svůj dnešní život lépe. K největšímu zlepšení oproti situaci před listopadem 1989 došlo podle českých občanů v možnosti cestovat (za lepší jej považuje 73 % dotázaných), v přístupu k informacím (zlepšení nastalo podle 68 % respondentů), dále v možnosti svobodně žít (zlepšení vidí 62 % lidí) a v možnosti říkat otevřeně své názory (58 %). Pozitivní hodnocení současné situace oproti situaci před listopadem 1989 ale převládá i v dalších oblastech, jakými jsou přístup ke kultuře (zlepšení pozorovalo 49 % oslovených, zhoršení naopak 13 %), osobní pohoda (38 % zlepšení : 23 % zhoršení), soukromý život respondenta (37 % zlepšení : 19 % zhoršení), životní úroveň (37 % zlepšení : 30 % zhoršení), volný čas (36 % zlepšení : 21 % zhoršení), život respondenta celkově (35 % zlepšení : 26 % zhoršení) a společenské postavení (28 % zlepšení : 23 % zhoršení). Co se týče možnosti ovlivňovat politický život v zemi a možnosti ovlivňovat život v místě, kde dotázaný žije, zde se téměř polovina respondentů domnívá, že v této oblasti se oproti situaci před listopadem 1989 nic nezměnilo. V obou případech ale převážilo pozitivní hodnocení současnosti nad negativním.

³ Otázka: „Když porovnáte svůj dnešní život se situací před listopadem 1989, řekl byste, že jste na tom lépe nebo hůře pokud jde o: (viz tabulku 2)“

Zaměříme se nyní na oblasti, ve kterých podle názoru občanů došlo v porovnání se situací před listopadem 1989 ke zhoršení. Nejhůře zhodnotili oslovení občané pocit sociální jistoty (zlepšení zde pozorovalo pouze 10 % respondentů, zhoršení naopak 68 % dotázaných). Negativní hodnocení převažuje také v oblasti zabezpečení ve stáří (9 % zlepšení : 61 % zhoršení), pocitu bezpečí (14 % zlepšení : 56 % zhoršení), v oblasti pracovního uplatnění (27 % zlepšení : 47 % zhoršení), pocitu osobní perspektivy (27% zlepšení : 41 % zhoršení) a v oblasti péče o zdraví (24 % zlepšení : 33 % zhoršení).

Otázka na srovnání některých oblastí života v současnosti a před listopadem 1989 se ve výzkumu CVVM (a dříve IVVM) neobjevila poprvé. Následující tabulka zobrazuje vždy rozdíl odpovědí, že se situace zlepšila („rozhodně zlepšila“ + „spíše zlepšila“), a odpovědí, že se situace zhoršila („spíše zhoršila“ + „rozhodně zhoršila“).

Tabulka 3: Srovnání života dnes a před listopadem 1989 - časové srovnání

	1996	1998	2002	2005
možnost svobodně žít	62	54	59	57
životní úroveň	-5	-11	6	7
pracovní uplatnění	1	-15	-11	-20
volný čas	-6	-1	7	15
možnost cestovat	63	56	66	66
přístup k informacím	55	60	62	63
přístup ke kultuře	5	12	37	36
možnost ovlivňovat život v místě bydliště	4	0	14	17
možnost ovlivňovat politický život v ČR	3	-4	-2	2
soukromý život	17	11	23	18
osobní pohoda	15	2	16	15
pocit bezpečí	-54	-59	-41	-47
pocit sociální jistoty	-49	-59	-45	-58
pocit osobní perspektivy	- *	-45	-5	-14
možnost otevřeně říkat svůj názor	46	48	45	48
společenské postavení	6	-1	8	5
péče o zdraví	-20	-22	-7	-9
zabezpečení ve stáří	- *	-45	-38	-52

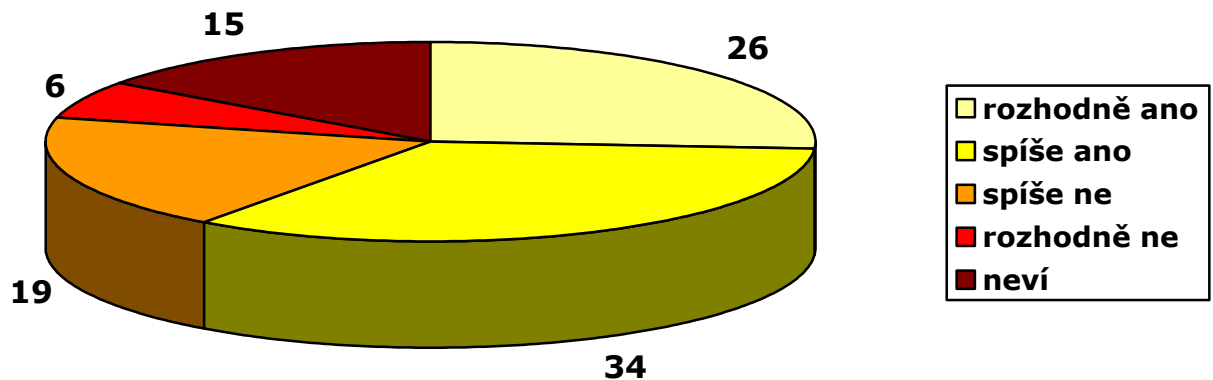
* otázka nebyla položena

Když se lidé dnes ohlédnou zpět do období před listopadem 1989, hodnotí tehdejší situaci v řadě oblastí jinak, než jak tuto situaci hodnotili v 2. polovině 90. let. Pozitivněji než v 90. letech se dnes dívají na srovnání své životní úrovně (v 90 letech měla větší část respondentů pocit, že došlo ke zhoršení jejich životní úrovně, nyní již převládá optimismus), ale třeba i na volný čas. Lépe než v letech 1996 a 1998 hodnotí občané také přístup k informacím, přístup ke kultuře, možnost ovlivňovat život v místě bydliště a péči o zdraví (u té však stále převládá názor, že dnešní situace je horší než ta před rokem 1989). V některých oblastech naopak posílilo negativní hodnocení a respondenti jsou k nim kritičtější, než tomu bylo v předcházejících obdobích. Mezi tyto oblasti patří především pracovní uplatnění.

Na závěr bloku otázek, který se zabýval názory respondentů na současnou situaci v porovnání se situací před listopadem 1989, jsme všem respondentům

položili otázku, zda podle nich změna společenského systému u nás, k níž došlo v roce 1989, stála za to.⁴

Graf 2: Stála změna společenského systému, k níž došlo v roce 1989, za to?

Šest z deseti českých občanů se domnívá, že změna společenského systému, ke které u nás došlo v roce 1989, stála za to. Opačný názor zastává čtvrtina Čechů. Zbýlých 15 % oslovených občanů se k položené otázce nedokázalo vyjádřit.

Názor, že změna politického systému, k níž došlo v roce 1989, stála za to, vyjadřovali častěji lidé ve věku od 30 do 44 let, lidé s dobrou životní úrovní a s vyššími příjmy, absolventi středních škol s maturitou a škol vysokých, lidé ekonomicky aktivní, zejména pak osoby samostatně výdělečně činné, pracující ve vedoucích funkcích a lidé pracující v zaměstnaneckém poměru, dotázaní spokojení se současnou politickou situací a voliči ČSSD i ODS.

Opačný názor, tedy že změna společenského systému, ke které u nás došlo v roce 1989, nestála za to, vyjadřovali častěji lidé ve věku od 45 do 59 let a zejména pak dotázaní starší 60 let, dále lidé se špatnou životní úrovní, nízkými příjmy, absolventi středních škol bez maturity nebo respondenti vyučení, dotázaní, kteří jsou ekonomicky neaktivní, zejména pak nezaměstnaní a důchodci, občané, kteří nejsou spokojeni se současnou politickou situací, a voliči KSČM.

⁴ Otázka: „Ohlédnete-li se zpět, myslíte si, že změna společenského systému u nás, k níž došlo v roce 1989, stála za to? Rozhodně ano, spíše ano, spíše ne, rozhodně ne.“